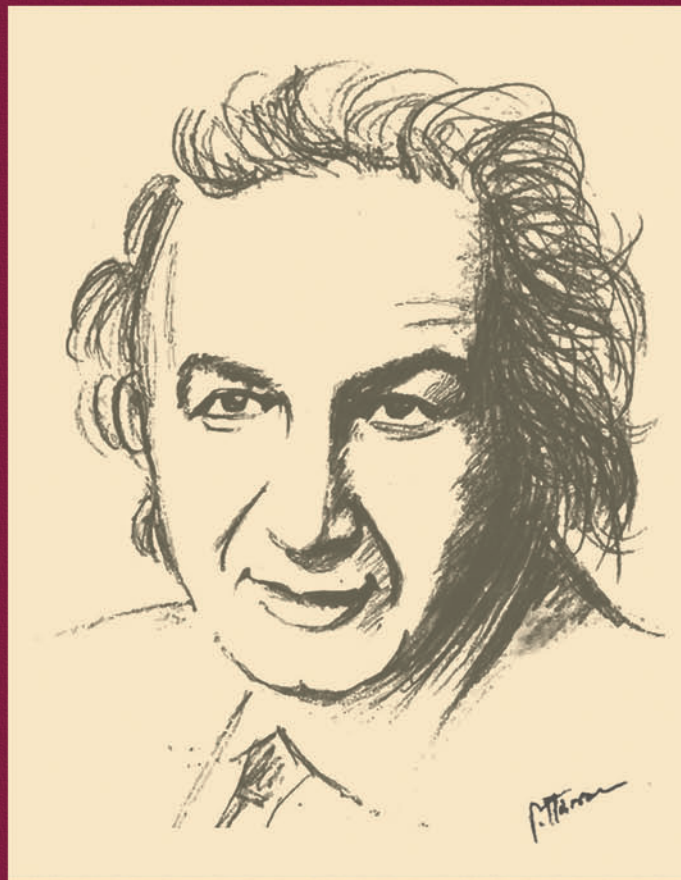

ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Σκηγή και Αμφιθέατρο

Αφιέρωμα στον Σπύρο Α. Ευαγγελάτο

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
Αθήνα, 7-9 Μαρτίου 2016

Επιμέλεια: Γωγώ Βαρζελιώτη – Πλάτων Μαυρομούστακος

ΑΘΗΝΑ 2018

ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ-ΒΑΣΙΛΑΚΟΥ

Σπύρος Ευαγγελάτος. Ο πρωτοπόρος μελετητής της ιστορίας του θεάτρου της Κεφαλονιάς και η συμβολή του στη μελέτη της κεφαλονίτικης κωμωδιογραφίας και σάτιρας

ΓΕΝΝΗΜΕΝΟΣ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ στις 20 Οκτωβρίου 1940, λίγες μέρες πριν από την κήρυξη του ελληνοϊταλικού πολέμου, στους κόλπους μίας επιφανούς καλλιτεχνικής οικογένειας, ο Σπύρος Ευαγγελάτος σφυρηλάτησε παιδιόθεν μια ισχυρή προσωπικότητα με γερές πνευματικές και καλλιτεχνικές ρίζες, που του επέτρεψαν, μέσα από την επιμελημένη παιδεία που έλαβε, αλλά και τις καλλιτεχνικές επιρροές που δέχτηκε από το περιβάλλον στο οποίο ανδρώθηκε, να διαπλάσσει μια αξιόθαύμαστη διττή προσωπικότητα, αυτή του φιλόλογου-θεατρολόγου και αυτή του σκηνοθέτη, παράγοντας αδιάλειπτα μέχρι σήμερα ένα πλούσιο πνευματικό και καλλιτεχνικό έργο.

Με καταγωγή πατρόθεν από την Κεφαλονιά και μητρόθεν από την Κρήτη, κατά ευτυχή συγκυρία οι δύο αυτοί ιστορικοί τόποι με την πλούσια πολιτιστική ιστορία τους έμελλαν να προσελκύσουν εξ αρχής το επιστημονικό του ενδιαφέρον όσον αφορά τη συμβολή τους στην ιστορία του νεοελληνικού θεάτρου. Έτσι όταν το 1965 λαμβάνει το πτυχίο του από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, πιστεύω ότι μέσα του είχε ήδη (προ)αποφασίσει τη μετέπειτα ερευνητική πορεία του και τους στόχους που θα υπηρετούσε. Υποβάλλει αμέσως την πρότασή του για εκπόνηση διδακτορικής διατριβής με θέμα *Ιστορία του θεάτρου εν Κεφαλληνία* με αρχικό επιβλέποντα τον αείμνηστο καθηγητή Γεώργιο Ζώρα και παράλληλα λαμβάνει υποτροφία για να σπουδάσει θέατρο και θεατρολογία στο Πανεπιστήμιο της Βιέννης.¹

Υπό την καθοδήγηση διαπρεπών ελλήνων φιλόλογων και νεοελληνιστών, των καθηγητών Γεώργιου Ζώρα και στη συνέχεια του Νικόλαου Τωμαδάκη υπό την εποπτεία του οποίου ολοκλήρωσε τη διατριβή του, καθώς και του Μανούσου Μα-

---

1. Επρόκειτο για πενταετή υποτροφία που του απονεμήθηκε από το Ίδρυμα Woursell (Σ. Α. Ευαγγελάτος, *Καλλιτεχνική και επιστημονική δραστηριότητα 1962-1988*, Αθήνα 1988, σ. 1).

νούσακα στο Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας, όπου φιλοξενήθηκε για τις έρευνές του κατά πολλά διαστήματα μεταξύ των ετών 1968 και 1984, αλλά και επιφανών καθηγητών θεατρολογίας, του Αυστριακού Heinz Kindermann και της Γερμανίδας Margret Dietrich,² ο Σπύρος Ευαγγελάτος συγκρότησε το προφίλ του επιστημονικού μελετητή και ερευνητή με χαρακτηριστικά τη μεθοδικότητα και το φιλέρευνο πνεύμα, ιδιότητες που σε συνδυασμό με την οξυδέρκεια, την επιμονή και το ενθουσιώδες του χαρακτήρα του, απέδωσαν λαμπρούς καρπούς.

Αξίζει να μνημονευτεί ότι πριν ακόμα ολοκληρώσει τη διδακτορική του διατριβή, ο νεαρός Ευαγγελάτος, με τον ενθουσιασμό του νεοφώτιστου επιστήμονα και εμπιστοσύνη στις ερευνητικές του δυνάμεις, καταπιάνεται με τα δύσκολα και δημοσιεύει τρία μελετήματα: Το 1968, βασιζόμενος σε εσωτερικές μαρτυρίες του κειμένου επισημαίνει σε μελέτημά του που δημοσιεύει στα *Θησαυρίσματα*³ ότι η τραγωδία *Ζήνων* γράφτηκε στα Επτάνησα το 1682-1683 και πρωτοπαρουσιάστηκε στη Ζάκυνθο το 1683. Το 1969 σε μελέτημά του στο περιοδικό *Ελληνικά*⁴ αποδεικνύει ότι ο άγνωστος δημιουργός τού *Αμύντα* είναι ο ιατροφιλόσοφος από τα Κύθηρα Γεώργιος Μόρμορης και την ίδια χρονιά (1969) δημοσιεύει στο περιοδικό *Maske und Kothurn*⁵ συνοπτική παρουσίαση της νεοελληνικής δραματουργίας της Κρήτης και της Επτανήσου με τα μέχρι τότε γνωστά στοιχεία για την παλαιότερη θεατρική ζωή, πλαισιώνοντάς τη με αναπαραγωγή χαρακτηριστικών που φωτίζουν το ύφος των θεατρικών παραστάσεων στην Κρήτη, κατά την εξεταζόμενη περίοδο.

Το 1970 υποστηρίζει με άριστα τη διατριβή του με τίτλο *Ιστορία του θεάτρου εν Κεφαλληνία 1600-1900* η οποία αποτελεί, κατά χρονολογική σειρά, την πρώτη θεατρολογική διατριβή που υποστηρίζεται στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών.⁶ Είχαν προηγηθεί το 1948 η διατριβή του Ιωάννη Π. Καβαρνού Η

2. Ι. Βιβιλάκης, «Χρονολόγιο», *Δάφνη. Τιμητικός τόμος για τον Σπύρο Α. Ευαγγελάτο*, επιμ. Ι. Βιβιλάκης [Παράβασις-Μελετήματα 1], Αθήνα 2001, σ. 19.

3. Σ. Α. Ευαγγελάτος, «Χρονολόγηση, τόπος συγγραφής του *Ζήνωνος* και έρευνα για τον ποιητή του», *Θησαυρίσματα* (1968), 177-203. Βλ. επίσης ο ίδιος, *Καλλιτεχνική και επιστημονική δραστηριότητα*, σ. 14.

4. Σ. Α. Ευαγγελάτος, «Γεώργιος Μόρμορης, ο ποιητής του *Αμύντα*», *Ελληνικά* 22 (1965), 173-282. Βλ. επίσης ο ίδιος, *Καλλιτεχνική και επιστημονική δραστηριότητα*, σ. 14.

5. Ο ίδιος, «Das griechische Theater in Spätrenaissance, Barock und Aufklärung», *Maske und Kothurn* 15 (1969, Heft 2), 119-130. Βλ. επίσης ο ίδιος, *Καλλιτεχνική και επιστημονική δραστηριότητα*, σ. 15.

6. Γ. Γ. Ζώρας, «Οι θεατρικές σπουδές στο Πανεπιστήμιο Αθηνών πριν από την ίδρυση του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών», *Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου «Από τη χώρα των κειμένων στο βασίλειο της σκηνής»*, Αθήνα, 26-30 Ιαν. 2011, επιμ. Γωγώ Κ. Βαρζελιώτη, Αθήνα 2014, σσ. 52-53. Με σεμνότητα αναφέρω ότι η δεύτερη χρονολογικά θεατρολογική διατριβή μετά από αυτή του Σπύρου Ευαγγελάτου είναι της γράφουσας με τίτλο *Το ελληνικό θέατρο στην Κωνσταντινούπολη τον 19ο αιώνα και επιβλέποντα τον αείμνηστο καθηγητή Κάρολο Μητσάκη*, η οποία υποστηρίχθηκε το 1991, 21 χρόνια αργότερα, όπως προκύπτει από την έρευνα στα αρχεία του

δραματική ποίησης του Δημητρίου Βερναρδάκη, το 1955 αυτή του Φαίδωνος Κ. Μπουμπουλίδη *Το πρότυπον του Ζήνωνος* και το 1958 η διατριβή της Γλυκερίας Πρωτοπαπά – Μπουμπουλίδου *Το θέατρον εν Ζακύνθω από του ΙΖ' μέχρι του ΙΘ' αιώνας επί τη βάσει ανεκδότων κειμένων*, διατριβές στις οποίες οι συγγραφείς τους περιορίζονταν στη μελέτη δραματικών έργων αναλύοντάς τα από τη σκοπιά του φιλόλογου. Σε αντίθεση με τους ανωτέρω ο Σπύρος Ευαγγελάτος, πέρα από την ανά αιώνα (17ος-18ος-19ος αι.) μελέτη των κειμένων της κεφαλονίτικης δραματουργίας, πρωτοτύπων και ιταλόφωνων, θα εξετάσει τις συνθήκες διοργάνωσης θεατρικών παραστάσεων στο νησί, τους δημόσιους και ιδιωτικούς θεατρικούς χώρους, καθώς και τις κοινωνικές συνιστώσες οι οποίες επηρέασαν την πραγματοποίησή τους, επιτυγχάνοντας μία σφαιρική προσέγγιση του θέματος, αναδεικνύοντας με πληρότητα πρόσωπα (συγγραφείς, θεατρώνες κ.λπ.) –θεατρικά έργα (πρωτότυπα και μεταφρασμένα)– τόπους και φορείς, μέσα στο ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο της εξεταζόμενης περιόδου.

Με εφόδιο τη γλωσσομάθειά' του και την επιτόπια επισταμένη έρευνά του σε ελληνικά και ξένα αρχεία, ο Σπύρος Ευαγγελάτος προσεγγίζει και αξιοποιεί τόσο πρωτογενείς πηγές, όσο και δευτερογενείς από την προϋπάρχουσα ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία και συνθέτει έτσι μία υποδειγματική θεατρική ιστορία της Κεφαλονιάς, σταθμό για την ιστορία του νεοελληνικού θεάτρου για τους παρακάτω λόγους:

α) Αποτελεί την πρώτη θεατρολογική διατριβή που υποστηρίζεται σε ελληνικό ΑΕΙ, καθώς και την πρώτη θεατρολογική διατριβή που υποστηρίζεται στη Φιλοσοφική Σχολή του ΕΚΠΑ, όπως ήδη αναφέρθηκε.

β) Με το περιεχόμενό της θεμελιώνει ένα από τα σημαντικότερα κεφάλαια της ιστορίας του νεοελληνικού θεάτρου, αυτού του θεάτρου των Ιονίων νήσων, με ξεχωριστή θέση στην πολιτισμική ιστορία της χώρας μας.

γ) Πέρα από τη συμβολή της στο ευρύτερο πλαίσιο της ιστορίας του νεοελληνικού θεάτρου, αποτελεί την πρώτη ολοκληρωμένη θεατρική ιστορία ενός τόπου, ακρογωνιαίιο λίθο για την ιστορία της Κεφαλονιάς, έργο αναφοράς τόσο για παλαιότερους και σύγχρονους του μελετητές, όπως η περίπτωση του φιλόλογου και ιστορικού Γιώργου Γ. Αλισανδράτου⁸ (1915-2004) και του λαογράφου και ιστορικού Αγγελο-Διονύση Δεμπόνου⁹ (1922-) και άλλων, όσο και για μεταγενέστερους

Πανεπιστημίου Αθηνών που πραγματοποίησε ο συνάδελφος καθηγητής κ. Γεράσιμος Ζώρας (βλ. *ό.π.*, σ. 53).

7. Κατέχει άριστα την Γερμανική, Αγγλική, Γαλλική και Ιταλική γλώσσα (βλ. Ευαγγελάτος, *Καλλιτεχνική και επιστημονική δραστηριότητα*, σ. 2).

8. Βλ. στους συλλογικούς τόμους *Τιμή στον Γιώργο Γ. Αλισανδράτο*, Γ. Ν. Μοσχόπουλος (κ.ά.), Κέρκυρα 2005 και *Γιώργος Γ. Αλισανδράτος. Ο άνθρωπος και το έργο του*, Αθήνα 2015, όπου καταγράφεται και η εκτεταμένη εργογραφία του.

9. Από το σύνολο των 27 βιβλίων και των 60 και πλέον μελετών του, ξεχωρίζω τα βιβλία του *Στοιχεία από τη θεατρική στέγη στην Κεφαλονιά*, Αργοστόλι 1977, *Επτανησιακό θέατρο*, Αθήνα 1977, *Το Αργοστόλι διασκεδάζει*, Αργοστόλι 1979, *Η Φιλαρμονική Σχολή Κεφαλονιάς (1838 – 1940)*, Αργοστόλι 1988, κ.ά.

ερευνητές που συνέχισαν τις δικές τους έρευνες, λαμβάνοντάς την ως σημείο εκκίνησης, όπως είναι οι περιπτώσεις των θεατρολόγων Βαρβάρας Γεωργοπούλου¹⁰ επίκουρης καθηγήτριας στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Παν. Πελοποννήσου και του Ηλία Τουμασάτου, θεατρολόγου-ερευνητή,¹¹ καθώς και της γράφουσας.¹²

δ) Ως προς τη δομή της συνιστά υπόδειγμα προς μίμηση για νεότερους μελετητές.

Για όλους τους ανωτέρω λόγους η ιστορική αυτή μονογραφία του έχει σφραγίσει μέχρι σήμερα την ελληνική θεατρολογική επιστήμη. (Προσωπικά μιλώντας, η διατριβή του κ. Ευαγγελάτου, όπως και το βιβλίο του Χρήστου Σολομωνίδη, «Το θέατρο στη Σμύρνη» βρισκόντουσαν συνεχώς στο γραφείο μου, όταν εκπονούσα τη δική μου διατριβή).

Όσον αφορά την κεφαλονίτικη κωμωδία και σάτιρα, ο Σπύρος Ευαγγελάτος εκτός από μία σειρά νέων θεατρικών κειμένων κεφαλλήνων δραματοργών που ανασύρει από την αφάνεια όπως τα *Αρχιερατικά της Κεφαλληνίας*, εν έτει 1841-1842¹³ σάτιρα (1842), αποσπάσματα της οποίας εντοπίζει στα *Απομνημονεύματα*¹⁴ τού αγωνιστή Σπυρίδωνα Μαλάκη, τις *Δικανικές κατάχρησες*¹⁵ κωμωδία του Ανδρέα Λασκαράτου (1874) αποσπάσματα της οποίας εντοπίζει στο *Δοκίμιον ποιητικής*¹⁶ του, καθώς και σατιρικούς διαλόγους όπως *Ο μαστρο-Λιάς και ο*

10. Βλ. ενδεικτικά Βαρβάρα Σπ. Γεωργοπούλου, *Ο Διόνυσος στο Ιόνιο. Το θέατρο στην Κεφαλονιά 1900-1953*, Αθήνα 2010. Επίσης βλ. η ίδια, «Το θέατρο στην Κεφαλονιά 1900-1915», *Κεφαλληνιακά Χρονικά* 9 (1999-2003), 357-393 και «Νέα στοιχεία για το θέατρο στην Κεφαλονιά τον 19ο αιώνα», *Κεφαλληνιακά Χρονικά* 11 (2008), 385-407 κ.ά.

11. Βλ. ενδεικτικά Ηλ. Τουμασάτος, «Το θέατρο στα Επτάνησα 1864-1900. Τάσεις στη δραματοουργία και στη θεατρική πράξη». *Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου «Η Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα 1864-2004»*, τόμ. Β', Αθήνα 2006, σσ. 535-567, κ.ά.

12. Χρυσόθεμις Σταματοπούλου-Βασιλάκου, «Ένα άγνωστο ληξουριώτικο θεατρικό χειρόγραφο», *Δάφνη. Τιμητικός τόμος για τον Σπύρο Α. Ευαγγελάτο*, επιμ. Ι. Βιβιλάκης, [Παράβασις-Μελετήματα 1], Αθήνα 2001, σσ. 343-356· η ίδια, «Άνθιμος Μαζαράκης διακωμωδούμενος. Ένα άγνωστο ληξουριώτικο θεατρικό χειρόγραφο. Κείμενο-Μεταγραφή-Φιλολογικός σχολιασμός», *Κεφαλληνιακά Χρονικά* 9 (2003), 191-241· «Άγνωστα κεφαλονίτικα θεατρικά κείμενα», *Πόρφυρας* 114 (2005), 699-710· «Επτανησιακές κωμωδίες μετ'ασμάτων και κωμειδύλλια. Η συμβολή τους στο επτανησιακό θέατρο του 19ου αιώνα», *Επτανησιακή όπερα και μουσικό θέατρο έως το 1993*. Πρακτικά Συνεδρίου, επιμ. Ι. Βιβιλάκης, Αθήνα 2011, σσ. 167-181 (ηλεκτρονική έκδοση http://www.theatre.uoa.gr/fileadmin/theatre.uoa.gr/uploads/PDF_Files/EPTANISIAKI%20OPERA.PRAKTIKA%20SYNEDRIOU%202011.pdf)· «Αι τελευταίαι ώραι της ΙΑ' Βουλής (1861). Ένα άγνωστο κεφαλονίτικο μελόδραμα», *Πόρφυρας* 144 (2012), 225-234.

13. Άγνωστου, *Τα αρχιερατικά Κεφαλληνίας εν έτει 1841-1842*, σάτιρα (1842)· Σ. Α. Ευαγγελάτος, *Ιστορία του θεάτρου εν Κεφαλληνία 1600-1900*. Διατριβή επί διδακτορία, Αθήνα 1970, σσ. 146-149.

14. Σπ. Μαλάκης, *Απομνημονεύματα επί της συγχρόνου ιστορίας ή ιστορικών επεισόδων επί των ενεργειών δρασάντων τινών προσώπων προς επίτευξιν της Μεγάλης Ιδέας*, Αθήνα 1895, σσ. 72-82 (Ευαγγελάτος, *Ιστορία του θεάτρου εν Κεφαλληνία*, σσ. 9, 145-149).

15. Ευαγγελάτος, *ό.π.*, σσ. 149-150.

16. Α. Λασκαράτος, «Δοκίμιον ποιητικής», *Άπαντα*, τόμ. Β', Αθήνα 1959, σσ. 310-316 (Ευαγγελάτος, *ό.π.*).

μαστρο-Διονύσης¹⁷ (Εν Ληξουρίω, τη 30 Ιουνίου 1883) απόσπασμα του οποίου δημοσιεύει στη διατριβή του, ο μελετητής επισημαίνει ότι: *εις την ανοργάνωτον εισέτι Ιακωβάτειον Βιβλιοθήκην Ληξουρίου και εντός δύο κιβωτίων, ατάκτως ερριμμένα ευρίσκονται δεκάδες δημοσιεύματα διαλογικής μορφής, σατιρικού περιεχομένου.*¹⁸

Ακολουθώντας τα βήματά του, η γράφουσα που είχε επανειλημμένα προστρέξει στη μελέτη του αυτή αποδελτιώνοντας πληροφορίες σχετικές με την κεφαλονίτικη κωμωδιογραφία και σάτιρα, επισκέφτηκε τρεις φορές την πανέμορφη Κεφαλονιά για έρευνα στην Κοργιαλένιο Βιβλιοθήκη Αργοστολίου και στην Ιακωβάτσιο Βιβλιοθήκη Ληξουρίου, όπου όντως στο Αρχείο Τυπάλδων – Ιακωβάτων εντοπίστηκαν άγνωστα θεατρικά έργα και θεατρόμορφοι σατιρικοί διάλογοι για τους οποίους θα γίνει λόγος περαιτέρω. Από τα κείμενα που εντοπίστηκαν το πρώτο που αφορά σε μία σάτιρα κατά του Άνθιμου Μαζαράκη έχει ήδη δημοσιευθεί¹⁹ και μελετηθεί διεξοδικά.²⁰ Θα αρχεστούμε εδώ σε μια συνοπτική παρουσίαση και αξιολόγησή του.

Σάτιρα κατά του Άνθιμου Μαζαράκη

Το πρώτο κατά σειρά εύρημα είναι μία άτιτλη και αχρονολόγητη κωμωδία, σε χειρόγραφο εννέα φύλλων που εντοπίστηκε στο Αρχείο Τυπάλδων – Ιακωβάτων στο Ληξούρι, έργο ανώνυμου συγγραφέα, το οποίο επιγράφεται απλώς *κομοδία*.²¹ Πρόκειται για καυστική σάτιρα κατά του κεφαλονίτη Απόστολου Μαζαράκη (1800-1868), μετέπειτα Άνθιμου Μαζαράκη, μητροπολίτη Σελευκείας, ο οποίος ελέγχεται για αμάθεια, ανοησία, έπαρση, φιλοπρωτία και φιλαυτία και δευτερευόντως κατά του πατέρα του, Ανδρέα Μαζαράκη (1779-1857) που σατιρίζεται για μωροφιλοδοξία.

Το έργο, γραμμένο σε φωνητική γραφή, αποτελείται από μία μόνο πράξη, χωρισμένη σε πέντε σκηνές και έναν έμμετρο επίλογο 140 στίχων στη θέση της δεύτερης πράξης, που εξαγγέλλεται από τον συγγραφέα, αλλά που, όπως φαίνεται, τελικά δεν γράφτηκε. Οι δύο πρώτες σκηνές εκτυλίσσονται στην Κεφαλονιά, η τρίτη σε πλοίο διασχίζοντας το Αιγαίο και οι δύο τελευταίες (τέταρτη και πέμπτη σκηνή) στην Κωνσταντινούπολη.

Αν και η λογοτεχνική και θεατρική αξία του έργου είναι περιορισμένη, παρ' όλα αυτά το έργο κρίνεται σημαντικό για τους παρακάτω λόγους:

α) Αποτελεί ιστορική πηγή για το πρόσωπο του Άνθιμου Μαζαράκη για τον οποίο τα υπάρχοντα βιογραφικά δεδομένα είναι περιορισμένα. Παρέχει τη δυνατότητα διασταύρωσης των μέχρι τώρα δημοσιευμένων βιογραφικών στοιχείων του με αυτά που πηγάζουν από το έργο, αλλά και εμπλουτίζει τις ήδη γνωστές πλη-

17. Ευαγγελάτος, *ό.π.*, σ. 9.

18. Ευαγγελάτος, *ό.π.*, σ. 9 και σ. 220.

19. Χρυσόθεμις Σταματοπούλου-Βασιλάκου, «“Άνθιμος Μαζαράκος διακωμωδούμενος”. Ένα άγνωστο ληξουριώτικο θεατρικό χειρόγραφο», *Κεφαλληνιακά Χρονικά* 9 (2003), 191-241 (ανάτυπο).

20. Σταματοπούλου-Βασιλάκου, «Ένα άγνωστο ληξουριώτικο θεατρικό χειρόγραφο», σσ. 343-356.

21. Ο τίτλος «Άνθιμος Μαζαράκης διακωμωδούμενος» αποτελεί επινόηση της μελετήτριας (βλ. σημ. 19).

ροφορίες με νέες, αποκαλύπτοντας πτυχές του χαρακτήρα του Μαζαράκη, καθώς και ότι είχε ασχοληθεί και με την ποίηση, γεγονός που δεν μνημονεύεται μέχρι σήμερα σε καμία βιογραφία του.

β) Προστίθεται στην ελληνική κωμωδιογραφία του 19ου αιώνα και ειδικότερα στη μετεπαναστατική ελληνική δραματολογία ένα ακόμη άγνωστο σατιρικό έργο.

Η πιθανή χρονολόγησή του μεταξύ 1831-1836 το κατατάσσει, δεύτερο κατά χρονολογική σειρά, μετά την τραγωδία του Ανδρέα Λασκαράτου *Η πτώσις της Τρωάδας* (1826), θεατρικό κείμενο το οποίο έρχεται να εμπλουτίσει την κεφαλονίτικη δραματολογία της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου και τρίτο ή τέταρτο στη συνολική επτανησιακή δραματολογία του 19ου αιώνα μετά το *Βασιλικό* (1829-1830) του Αντ. Μάτεσι και την *Κακάβα* (1834) του Ν. Β. Καρατζά.

Ως σάτιρα κατά συγκεκριμένου προσώπου αποτελεί ένα ακόμη κείμενο στη σειρά των θεατρικών έργων, που έχουν προηγηθεί ήδη από το 18 αιώνα, με αντικείμενο τη διακωμώδηση ζώντων προσώπων σύγχρονων με τους συγγραφείς (βλ. *Αυξεντιανός μετανοημένος* 1750, *Κωμωδία των αληθών συμβάντων* 1755-1756, *Αλεξανδροβόδας ο ασυνείδητος* 1785, *Χάσης* 1795), δεύτερο στην επτανησιακή δραματολογία στο είδος του μετά το *Χάση* του Δημ. Γουζέλη και τρίτο, μετά τον *Αυξεντιανό τον μετανοημένο* και την *Κωμωδία των αληθών συμβάτων*, θεατρικό έργο όπου το σατιριζόμενο πρόσωπο είναι ιερωμένος.

Ως γλωσσική σάτιρα, παρά το γεγονός ότι η σημασία της, ως προς την οπτική αυτή γωνία είναι περιορισμένη, λόγω της αδύναμης θεατρικής γραφίδος του συγγραφέα, που δεν κατόρθωσε να επεκτείνει και να εμπλουτίσει το κείμενό του με περισσότερα στοιχεία γλωσσικής ασυνεννοησίας, ώστε να το καταστήσει γλαφυρότερο, το έργο μπορεί να τοποθετηθεί στην κατηγορία των θεατρικών έργων της ελληνικής κωμωδιογραφίας του 19ου αιώνα με αντικείμενο τη γλωσσική σάτιρα ανάμεσα στα *Κοραχιστικά* (1813) και τη *Βαβυλωνία* (1836), ακολουθώντας την πρακτική της γλωσσικής κριτικής της εποχής του, ενώ με τον έμμετρο επίλογο των 140 στίχων, εμπλουτίζεται η κεφαλονίτικη σάτιρα της περιόδου, καθώς και η ευρύτερη επτανησιακή, με ένα ακόμη σατιρικό κείμενο.²²

Οι γελοίοι υποψήφιοι

Δεύτερη χρονολογικά στη σειρά είναι η αθησαύριστη μέχρι πρότινος μονόπρακτη κωμωδία που βρέθηκε στο Αρχείο Τυπάλδων – Ιακωβάτων με αριθμό 227. Τυπωμένη χωρίς εξώφυλλο, έκτασης οκτώ σελίδων, χωρίς μνεία συγγραφέα, επιγράφεται *Οι γελοίοι υποψήφιοι* και μας μεταφέρει στην Κεφαλονιά, στις πρώτες μετά την Ένωση εκλογές στα Επτάνησα (28 Ιουνίου 1864).

Πρόσωπα οι υποψήφιοι βουλευτές αδελφοί Μπατίστας (Βαπτιστής) και Γιάννης (Ιωάννης) Άννινος, εκπρόσωποι της αριστοκρατίας, οι Αναστάσης, Κωνσταντής

22. Σταματοπούλου-Βασιλάκου, «Ανθιμος Μαζαράκης διακωμωδούμενος», 192-194.

και Σπύρος, υποψήφιοι των λαϊκών τάξεων, ένας παπάς, ένας προύχοντας και μερικοί άλλοι υποψήφιοι.

Η υπόθεση εκτυλίσσεται σε δύο ημέρες, την παραμονή και την επόμενη ημέρα των εκλογών, όταν βγαίνουν τα αποτελέσματα. Σε μία σάλα στολισμένη βενετσιάνικα οι υποψήφιοι αδελφοί Άννινοι, μετά τις κακές ειδήσεις της προεκλογικής τους εκστρατείας ότι τα πράγματα δεν εξελίσσονται ευνοϊκά γι' αυτούς, έντρομοι προσπαθούν να αντιμετωπίσουν την κατάσταση. Μόνη λύση για τη μεταστροφή του εκλογικού σώματος ο χρηματισμός των ψηφοφόρων. Όμως έχουν ήδη ξοδέψει τεράστια ποσά για την υποψηφιότητά τους. Τελευταίο τους αποκούμπι μία κάσα. Κλαίγοντας την ανοίγουν για να πάρουν ένα φακότο τάλλαρα, ενώ μοιρολογούν για την περασμένη εποχή που το αρχοντολόι διαφέντευε τους αφύσικους, τότε που μάζευαν τα τάλλαρα, ενώ τώρα τα ξόδευαν χωρίς επιστροφή. Σε μία χρυσωμένη θήκη όπου φύλαγαν την περούκα των προγόνων τους, σύμβολο της αρχοντικής γενιάς τους, γονατίζουν και παρακαλούν το άγιο λείψανο της φαμελιάς τους να τους βοηθήσει στην επίτευξη του στόχου τους, να εκλεγούν βουλευτές.

Στη δεύτερη σκηνή ο Μπατίστας συνειδητοποιεί πως, με την καταβαράθρωση του αρχοντολογιού, θα μείνουν αυτοί ως οι μόνοι εκπρόσωποι της άρχουσας τάξης και διερωτάται πως θα μπορέσουν να συνεργαστούν με τους ξεβράκωτους, ενώ οικτρίζει τον εαυτόν του, που, αυτός ένας ευγενής, αναγκάζεται να επισκέπτεται τους χωρικούς στις καλύβες τους για τις ανάγκες της προεκλογικής του εκστρατείας και καταδέχεται να τους πιάνει το χέρι και να τους φιλάει στα χείλη.

Στην τρίτη σκηνή ο Γιάννης Άννινος επισκέπτεται ένα χωριό και παραδίδει στον ιερέα της περιοχής ένα σακκούλι τάλλαρα για να τα μοιράσει με δική του ευθύνη στους ψηφοφόρους. Εκείνος τον συμβουλεύει να τους καλοπιιάσει και χτυπάει την καμπάνα της εκκλησίας για να μαζευτεί όλο το χωριό. Οι χωρικοί μαζεύονται για να ακούσουν την ομιλία του υποψήφιου βουλευτή, ο οποίος αν και ξεκινά με επιθετική στάση, στη συνέχεια συνετιζόμενος από τα λόγια του παπά, υποχωρεί καταλήγοντας να τους εκλιπαρεί να τον ψηφίσουν. Ο προύχοντας και ο ιερέας υποστηρίζουν ανοικτά την υποψηφιότητά του, όμως οι χωρικοί δεν πείθονται, παρά το γεγονός ότι ο παπάς τους κουδουνίζει τα τάλλαρα. Όταν την επομένη βγουν τα αποτελέσματα, οι χωρικοί συγκεντρώνονται και τους γιουχάρουν, ενώ οι άρχοντες μοιρολογούν ομαδικά τον ξεπεσμό της τάξης τους.

Το έργο αυτό, με επίκαιρο για την εποχή του χαρακτήρα, διακωμωδεί καταστάσεις και υπαρκτά πρόσωπα της συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου. Η μικρή έκτασή του δεν επιτρέπει την ανάπτυξη χαρακτήρων. Παρ' όλα αυτά ο συγγραφέας πετυχαίνει εύστοχα να δώσει το στίγμα τους, έτσι ώστε ο σημερινός αναγνώστης να μπορεί να σχηματίσει ευκρινή εικόνα γι' αυτούς και την εποχή.

Αξίζει επίσης, να σημειωθεί ότι το έργο εμπλουτίζεται με εννέα (9) έμμετρα μέρη που είναι πιθανόν να ερμηνεύονταν ως τραγούδια. Από αυτά άλλα αποδίδονται κατά μόναν, άλλα από δύο ή τρία πρόσωπα και το τελευταίο εν χορώ. Όμως δεν μνημονεύεται πουθενά η μουσική επένδυσή τους. Το γεγονός ότι δεν έχει εντοπιστεί παράσταση του έργου, μας στερεί τη δυνατότητα να μιλήσουμε με

βεβαιότητα για τη μουσική απόδοσή τους. Παρ' όλα αυτά, λόγω του περιεχομένου τους, επειδή εμφανίζονται ως επικλήσεις ή μοιρολόγια, εικάζουμε ότι θα μπορούσαν να επενδυθούν με ελληνική μουσική, πιθανώς δημοτική. Η προσθήκη αυτή των τραγουδιών στόχευε να καταστήσει τα κείμενα ευχάριστα προς ανάγνωση, αλλά και εύκολα προς απομνημόνευση, ώστε η σάτιρα να γίνει κτήμα του ευρύτερου κοινού.²³

Το έργο αυτό επιφέρει ανατροπή των μέχρι σήμερα παραδοχών σε σχέση με το πρώιμο επτανησιακό κωμειδύλλιο, το οποίο τοποθετείται πλέον ωριότερα κατά μία δεκαετία, και μετακινείται από τη Ζάκυνθο στην Κεφαλονιά, ενώ ως προς το περιεχόμενο δεν περιορίζεται μόνο σε έργα ηθογραφικού χαρακτήρα, αλλά και σε έργα πολιτικής σάτιρας, όπως το ανωτέρω.²⁴

Ακολουθούν θεατρόμορφοι διάλογοι πολιτικής σάτιρας, που εντοπίστηκαν στο φακέλλο 152X του Αρχείου Τυπάδων – Ιακωβάτων το περιεχόμενο των οποίων παρουσιάζεται για πρώτη φορά ως ακολούθως:

Ανόητος και Βουβαλάρης

Το χειρόγραφο αυτό έκτασης τεσσάρων σελίδων είναι το μόνο που φέρει χρονολογία «1868, 10 Ιανουαρίου» καθώς και μνεία συγγραφέα: «Συγγραφή παπά Παναγή Βλάχου», σε αντίθεση με τους άλλους χειρόγραφους διαλόγους του ίδιου φακέλλου (152X) που είναι ανυπόγραφοι και αχρονολόγητοι. Επιγράφεται *Ανόητος και Βουβαλάρης*²⁵ και περιέχει διάλογο μεταξύ δύο ανόητων, όπως τους χαρακτηρίζει ο συγγραφέας, οι οποίοι όμως από τα λεγόμενά τους αποδεικνύονται ότι κάθε άλλο παρά ανόητοι είναι. Αντιθέτως παρουσιάζονται ως δύο άτομα προβληματισμένα για τις επερχόμενες εκλογές και ειδικότερα για το πρόσωπο που πρέπει να ψηφίσουν.

Εκτός από τη μνεία της χρονολογίας πάνω στο χειρόγραφο, ο συγγραφέας ξεκινάει το διάλογο ενημερώνοντας τον αναγνώστη για τα συμβάντα της εποχής. Έχει προηγηθεί ο καταστρεπτικός σεισμός του 1867 που προκάλεσε την υλική καταστροφή της Κεφαλονιάς και επίκεινται εντός του 1868 οι βουλευτικές εκλογές που θα ολοκληρώσουν την καταστροφή ηθικώς και πολιτικώς με την αναστάτωση που θα προκαλέσουν και με τα παρεπόμενά τους (αντεγκλίσεις, ενστάσεις κ.λπ.).

Εξαρχής γίνεται φανερό ότι οι δύο συνομιλητές είναι υποστηρικτές αντίπαλων υποψηφίων στις εκλογές αυτές. Ο «Ανόητος» υποστηρίζει την υποψηφιότητα των Ιακωβάτων (Γεώργιου, Νικόλαου) και ο «Βουβαλάρης» τον Μίκιο Χαριτάτο και τον Ιωάννη Αραβαντινό. Έτσι όταν ο «Ανόητος» εκφραστεί ευνοϊκά για τους Ιακωβάτους, ο «Βουβαλάρης» τον αντικρούει παραθέτοντας όλα τα κακά που προ-

23. Σταματοπούλου-Βασιλάκου, «Άγνωστα κεφαλονίτικα θεατρικά κείμενα», 703-704.

24. Περισσότερα για τα έμμετρα μέρη και την πιθανή μουσική επένδυσή τους βλ. Βασιλάκου, «Επτανησιακές κωμωδίες μετ'ασμάτων και κωμειδύλλια», σσ. 173-174.

25. Βουβαλάρης: Λέξη συνώνυμη του ανόητου.

κάλεσαν στον τόπο οι πολιτικοί αυτοί: διαφορά, πείνα, απιστία, αλληλομαχία, αδελφομαχία, φυλακισμούς, καταφρόνησις της θρησκείας.

Από εκεί και ύστερα, κυρίαρχος του διαλόγου εμφανίζεται ο «Βουβαλάρης» ο οποίος, εκφράζοντας την άποψη των αντιπάλων των Ιακωβάτων, περιγράφει τα δεινά που επέφεραν στον τόπο οι άστοχες, κατά τη γνώμη του, ενέργειες της πολιτικής αυτής οικογένειας. Οι Ιακωβάτοι²⁶ κατηγορούνται ότι μετά την απελευθέρωση της Κεφαλονιάς από την αγγλική προστασία, εκλεγόμενοι βουλευτές, προκάλεσαν διχόνοια στο νησί. Ιδιαίτερα με τη στάση τους υπέρ των *μυλόρδων*, έδωσαν το έναυσμα σε ανθρώπους άμυαλους της τάξης αυτής, όπως ο Δρόσος Φίντος, να πάρουν αέρα εξουσίας. Επίσης το γεγονός ότι αντιτάχθηκαν στην Ένωση της Εκκλησίας της Επτανήσου²⁷ με την Εκκλησία της Ελλάδος που πραγματοποιήθηκε το 1864, υποστηρίζοντας ότι αυτή έπρεπε να παραμείνει υπό τη σκέπη του Οικουμενικού Πατριαρχείου, προκάλεσε μεγάλη πολιτική αναστάτωση που ανάγκασε τους αδελφούς Ιακωβάτους (Γεώργιο και Χαράλαμπο) να παραιτηθούν το 1867 από το βουλευτικό αξίωμα, με αποτέλεσμα την αποσταθεροποίηση της κυβέρνησης και του βασιλιά.

Η διαλογική συζήτηση ολοκληρώνεται με την απόφαση των δύο ομιλητών να αποφύγουν να ψηφίσουν στις επερχόμενες βουλευτικές εκλογές (θα γίνουν 21-24 Μαρτίου 1868) τους Ιακωβάτους και να στηρίξουν τους αντιπάλους τους, Μίκιο Χαριτάτο²⁸ και Ιωάννη Αραβαντινό²⁹ (τον Κρασοπατέρα), ως τους μόνους που μπορούσαν να εξασφαλίσουν την ησυχία στο νησί.

Η παρούσα διαλογική σάτιρα, αν και περιορισμένου ενδιαφέροντος ως προς αυτή καθεαυτή τη σύνθεσή της, προκαλεί το ενδιαφέρον λόγω του ότι υπογράφεται από έναν ιερέα τον Παναγή Βλάχο³⁰ που επώνυμα λαμβάνει θέση εναντίον

---

26. Από την πλούσια βιβλιογραφία για την επιφανή αυτή οικογένεια μνημονεύω το έργο του Γ. Δ. Μεταλληνού, *Πολιτική και θεολογία. Ιδεολογία και πράξη του ριζοσπάστη πολιτικού Γεωργίου Τυπάλδου-Ιακωβάτου (1813-1882)*, Κατερίνη 1990.

27. Γ. Δ. Μεταλληνός, *Η εκκλησιαστική αφομοίωση της Επτανήσου ως εξέλιξη του ελλαδικού Αυτοκεφάλου*, Αθήνα - Τρίκαλα 2004.

28. Πρόκειται για τον γιατρό Μιχαήλ (Μίκιο) Τυπάλδο Χαριτάτο (βλ. Γ. Ν. Μοσχόπουλος, *Ιστορία της Κεφαλονιάς*, τόμ. Β': 1797-1940, Αθήνα 1988, σ. 124).

29. Ο Ιωάννης Αραβαντινός γεννήθηκε σύμφωνα με τον Η. Τσιτσέλη το 1825. Λόγω της ταπεινής του καταγωγής δεν είχε την τύχη να λάβει εγκύκλια εκπαίδευση, όμως κατόρθωσε, λόγω της ιδιαίτερής του κλίσης προς τα γράμματα, να μελετήσει μόνος του την αρχαία ελληνική και λατινική φιλολογία και να εξελιχθεί σε διδάσκαλο ο οποίος δίδαξε ελληνικά και ιστορία στην Πετρίτσεια Σχολή του Ληξουρίου και στην Πεσάδα της Λειβαθώς. Παράλληλα μελέτησε βυζαντινή μουσική και ασχολήθηκε και με τη σατιρική ποίηση αλλά και με την πολιτική (Π. Πετράτος, «Κρασί απ' του Κρασοπατέρα τ'αθάνατο βούτσι. Πολιτική σάτιρα στο Ληξούρι του 1868. Εισήγηση στην Ημερίδα «Χιούμορ και σάτιρα. Όψεις του χθες και του σήμερα στο νησί της Κεφαλονιάς», Αργοστόλι, Θέατρο Κέφαλος, 17 Μαΐου 2012 (βλ. http://petrospetratos.blogspot.gr/2013/01/blog-post_8178.html 23/2/2016, σ. 1).

30. Βλ. Μοσχόπουλος, *Ιστορία της Κεφαλονιάς*, σσ. 111, 112, 118.

των Ιακωβάτων, τους οποίους κατηγορεί για καταφρόνησιν της Εκκλησίας, της θρησκείας, της αγίας λειτουργίας και των ιερέων, παρά το γεγονός ότι η βαθιά θρησκευόμενη αυτή οικογένεια είχε αναδείξει μία σημαντική θεολογική και ιερατική προσωπικότητα, τον Κωνσταντίνο Ιακωβάτο³¹ (1795-1867) πρώτο Σχολάρχη της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης και από το 1848 Μητροπολίτη Σταυρουπόλεως της μικρασιατικής Καρίας, μία από τις σημαντικότερες εκκλησιαστικές μορφές του 19ου αιώνα και από τους πρωτοπόρους της θεολογικής επιστήμης στην Ελλάδα.

Έτσι πέρα από την τυπική κατάταξή της στις πολιτικές σάτιρες της εποχής που γράφονταν συνήθως στις παραμονές των βουλευτικών εκλογών, η ανωτέρω θεατρόμορφη σάτιρα αξίζει ιδιαίτερης προσοχής γιατί εντάσσεται στο πλαίσιο της εσωτερικής διαμάχης που ξέσπασε στους κόλπους της Εκκλησίας της Επτανήσου όσον αφορά τη διατήρηση ή μη της αυτοκεφαλίας της³² μετά την πολιτική ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα το 1864, με τον κλήρο και τους πιστούς να χωρίζονται σε δύο ομάδες, τους υποστηρικτές του αυτοκεφάλου της εκκλησίας της Επτανήσου και σε αυτούς που επιθυμούσαν να παραμείνει υπό τη σκέπη του Οικουμενικού Πατριαρχείου, όπως οι Ιακωβάτοι.

Στην προκειμένη περίπτωση ο ιερέας Παναγής Βλάχος τοποθετώντας εαυτόν στους υπερασπιστές της ένωσης της Εκκλησίας της Επτανήσου με την Εκκλησία της Ελλάδος, με λόγο απλοϊκό και βαθιά συντηρητικό επικεντρώνεται στο θέμα αυτό, ως προς την αντιπολιτευτική του στάση κατά των Ιακωβάτων και δευτερευόντως σε άλλα χαρακτηριστικά της πολιτικής τους.

Η έρευνα σχετικά με τα μνημονευόμενα στο έργο πρόσωπα καθώς και με την προσωπικότητα του ιερέα βρίσκεται σε εξέλιξη, η οποία ελπίζουμε να ρίξει φως στις σχέσεις τους με την οικογένεια των Ιακωβάτων, αλλά και τη στάση του κλήρου της Κεφαλονιάς³³ στο καυτό αυτό ζήτημα.

Μυστικός Διάλογος Σατανά και Δημάρχου

Στον ίδιο φάκελο εντοπίστηκε δεύτερος θεατρόμορφος διάλογος αχρονολόγητος και ανυπόγραφος, έκτασης τεσσάρων σελίδων με τίτλο *Μυστικός διάλογος Σατανά και Δημάρχου*.

Τα συνομιλούντα πρόσωπα, όπως φαίνεται και από τον τίτλο είναι ο Δήμαρχος και ο Σατανάς, ο οποίος επισκέπτεται την Κεφαλονιά μετά τους σεισμούς (του 1867) και ρωτάει τον Δήμαρχο εάν έμεινε ευχαριστημένος από τις καταστροφές των σεισμών που ο ίδιος (ο Σατανάς) προκάλεσε, αφήνοντας να νοηθεί, κατ'εντολή του Δημάρχου.

31. Από την πλούσια βιβλιογραφία για τον διακεκριμένο ιεράρχη βλ. Γ. Δ. Μεταλληνός, «Οι σπουδές του Κωνσταντίνου Τυπάλδου-Ιακωβάτου: 1795-1867», *Δελτίον της Αναγνωστικής Εταιρείας Κερκύρας* 15 (1978), 1-182 (ανάτυπο).

32. Μεταλληνός, *Η εκκλησιαστική αφομοίωση της Επτανήσου*.

33. Ο.π.

Ο Δήμαρχος που επαίρεται για την ειρωνεία, το σαρκασμό και τη μισανθρωπία που τον χαρακτηρίζει, του παραπονιέται ότι ως προς τις υλικές καταστροφές έμεινε ικανοποιημένος, όμως οι θάνατοι ήταν λίγοι. Γι' αυτό τον παρακαλεί να συνεχίσει τους σεισμούς και μάλιστα στη διάρκεια της ημέρας, ώστε όλα τα ετοιμόρροπα οικήματα να γκρεμιστούν και να συμπαρασύρουν στο θάνατο όσο γίνεται περισσότερους ανθρώπους. Επιζητεί σκοτωμούς, αίμα, περισσότερο αίμα και καμιά πλημμύρα προκαλώντας το θαυμασμό του Σατανά που βρίσκει στο πρόσωπο του Δημάρχου το δάσκαλό του.

Είναι τέτοια η διαβολικότητα του Δημάρχου, που όταν η κυβέρνηση τού αποστέλλει 100 τάβλες για την πρόχειρη στέγαση των πληγέντων από τους σεισμούς, εκείνος τις κόβει σε μικρά κομμάτια και τις μοιράζει σε όλους, τάχα χάριν δικαιοσύνης, στην ουσία καταστρέφοντάς τες, γιατί αν τις έκαιγε, όπως του πρότεινε ο Σατανάς, ακόμη και η στάχτη θα μπορούσε να είναι χρήσιμη στις νοικοκυρές για το πλύσιμο των ρούχων. Αποτρέπει επίσης καλοπροαίρετους εμπόρους που είχαν σκοπό με φιλανθρωπίες να βοηθήσουν τους σεισμοπαθείς.

Ο Σατανάς εκφράζει στον Δήμαρχο την ευαρέσκειά του για όλα αυτά, καθώς και για τα πρόσωπα που επέλεξε να επανδρώσουν σημαντικά πόστα της Διοίκησης, την Αστυνομία, το Δικαστήριο, το Δημοτικό Συμβούλιο, ο ένας χειρότερος από τον άλλον, κατάλληλα για τον εξολοθρευμό της κοινωνίας.

Στην ερώτηση του Σατανά, εάν θα πάει ο Γόργος (Γεώργιος Ιακωβάτος) στη Βουλή, του απαντάει ότι δεν θα τον στείλει (δεν θα τον βοηθήσει να εκλεγεί), γιατί τον θεωρεί αδύναμο. Θα τον κρατήσει κοντά του, υποχείριό του, για να τον βοηθήσει στο καταστροφικό του έργο. Ούτως εχόντων των πραγμάτων ο Σατανάς σηκώνει τα χέρια ψηλά, αφού ο ίδιος δεν έχει κάτι να προσφέρει. Στην ουσία καταθέτει τα όπλα, αφού η σατανικότητα του Δημάρχου τον ξεπερνά.

Ο διάλογος ολοκληρώνεται με τον Δήμαρχο να τον ξεπροβοδίζει, υπενθυμίζοντάς του να στείλει σεισμούς, αίμα, πλημμύρες και φωτιά.

Η σύντομη αυτή θεατρόμορφη πολιτική σάτιρα, αν και αχρονολόγητη τοποθετείται στην ίδια χρονική περίοδο με την προηγούμενη σάτιρα, όπως μαρτυρούν εσωτερικά στοιχεία από το ίδιο το κείμενο: Η αναφορά στους σεισμούς που είχαν προηγηθεί (4 Φεβρουαρίου 1867), μπορεί να εκληφθεί ως χρονολογία *post quem* και οι βουλευτικές εκλογές στις 21 Μαρτίου 1868 στις οποίες ήταν υποψήφιος ο Γεώργιος Ιακωβάτος (ο οποίος εκλέγεται μαζί με τον αδελφό του Χαράλαμπο Ιακωβάτο), μπορεί να εκληφθεί ως χρονολογία *ante quem*, με πιθανότερη χρονολογία την πλησιέστερη ως προς την προκήρυξη των εκλογών.

Ουσιαστικά πρόκειται για σάτιρα κατά του Δημάρχου Αργοστολίου Παναγή Κομποθέκτρα Βινιεράτου που εξελέγη δήμαρχος για δύο συνεχόμενες τετραετίες (1866-1870, 1870-1874) και αποτελούσε βασικό παράγοντα της φατριακής πολιτικής ως το 1895, οπότε τον διαδέχτηκε ο γιος του, Διονύσιος, ακολουθώντας την ίδια στάση με τον πατέρα του. Η παράταξη των Βινιεράτων άσκησε κυρίως αντιτρικουπική πολιτική, λειτουργώντας ως φατρία, που εφάρμοζε την πιο καλά οργανωμένη τρομοκρατία στις προεκλογικές περιόδους, σε συνεργασία με την

αστυνομία.³⁴ Ο συντάκτης του κειμένου τοποθετεί επίσης τον Βινιεράτο στους *Καταχθόνιους*,³⁵ κοινωνική ομάδα που είχαν συγκροτήσει γαιοκτήμονες, μεγαλέμποροι και κρατικοί υπάλληλοι οι οποίοι υπηρετούσαν την Αγγλική Προστασία και αντιτίθεντο στην Ένωση. Για τις ραδιουργίες τους ενάντια σε κάθε κοινωνική αλλαγή και ιδιαίτερα κατά της Ένωσης, ο λαός τους προσέδωσε την επωνυμία *Καταχθόνιοι*, η οποία εδώ ταιριάζει απόλυτα με τον χαρακτήρα, την ψυχοσύνθεση και τη συμπεριφορά του Δημάρχου.

Ο συντάκτης του κειμένου κρύβεται επιμελώς πίσω από την ανωνυμία. Οπωσδήποτε γνωρίζει πολύ καλά τα πρόσωπα και τα πράγματα της εποχής του και φαίνεται ότι ανήκει στους ριζοσπάστες³⁶ που αρχικά εμφανίστηκαν ως κίνημα και μετά την Ένωση οργανώθηκαν ως κόμμα, υποστηρίζοντας φιλελεύθερες πολιτικές και κοινωνικές αξίες. Από το λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί γίνεται φανερό ότι διαθέτει υψηλό επίπεδο παιδείας, αλλά και ιδιοφυές χιούμορ στη σκιαγράφιση της σατανικότητας του Δημάρχου, ο οποίος στην ευφάνταστη σύλληψη της συνομιλίας του με τον Σατανά τον υπερακοντίζει σε μοχθηρία και μεμφιστοφελισμό με ύφος σαρκαστικής ειρωνείας, χωρίς όμως να εκτρέπεται σε χυδαίους χαρακτηρισμούς, διατηρώντας την ευπρέπεια και τους καλούς τρόπους της κοινωνικής τάξης του.³⁷

Θεωρώ ότι η περαιτέρω μελέτη των ανωτέρω θεατρόμορφων διαλόγων, μαζί με άλλους που θα ακολουθήσουν, θα ολοκληρώσουν την αποτύπωση μιας άγνωστης πτυχής της κεφαλονίτικης σατιρικής δημιουργίας, που είλκυε πάντα το ενδιαφέρον του αγαπητού μας Σπύρου Ευαγγελάτου και θα συμβάλουν σε μία σφαιρική θεώρηση της θεατρικής σάτιρας, έκφραση της φιλοπαίγμονος διάθεσης των Κεφαλονιτών τον 19ο αιώνα και όχι μόνο, συμπληρώνοντας έτσι την έρευνα του διακεκριμένου μελετητή.

---

34. Μοσχόπουλος, *Ιστορία της Κεφαλονιάς*, σσ. 249-250.

35. *Ο.π.*, σ. 181.

36. *Ο.π.*, σσ. 181-184. Βλ. επίσης Γεώργιος Αλισανδράτος, *Κείμενα για τον επτανησιακό ριζοσπαστισμό*, Αθήνα 2008.

37. Πιθανώς πρόκειται για δημοσιογράφο ή χρονικογράφο της εποχής.